

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ЗАГАЛЬНОВІЙСЬКОВІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN GENERAL TRAINING OF FUTURE BORDER OFFICERS: REALITIES AND PROSPECTS

Стаття присвячена аналізу військової вищої освіти. У цьому загальному питанні висвітлюється питання загальновійськової підготовки майбутніх спеціалістів прикордонного загону. Завдання щодо охорони та захисту державного кордону в українському суспільстві покладаються на правоохоронну структуру – прикордонне відомство. У зазначеній відомчій структурі тривала історія становлення та потужний потенціал підготовки власних офіцерів завдяки функціонуванню вищого військового навчального закладу прикордонної служби – Національної академії. Проаналізовано мету загальновійськової підготовки майбутніх прикордонників, що полягає у систематичному розвитку знань, умінь і навичок щодо вимог і можливостей застосування бойової/спеціальної техніки; ведення бойових дій, виконання професійних обов'язків у мирний та особливий час; про те, як боротися з різними типами інфекцій.

Високремлено пріоритетне завдання загальновійськової підготовки майбутніх прикордонників: знання загальних особливостей сучасних бойових дій. Статус цього завдання констатується наступними фактами: сучасна історична епоха характеризується виникненням багатьох несистемних явищ і процесів, а це безпосередньо вплинуло на загальні характеристики сучасної війни: висока напруга; Маневреність; ефемерність; максимальні швидкості; нові методи здійснення бойових дій тощо. Визначено наступні інновації, що дозволяють приділяти більше часу практиці: імітаційні технології; Проектні технології, технології навчання та семінарів, технології індивідуального навчання, коучинг. Ефективність освіти не розвиватиме позитивної динаміки, якщо дослідження та навчання не будуть категорично протистояти конкретній технології, техніці, техніці чи інструменту.

Ключові слова: військова підготовка, загальна військова освіта, майбутні офіцерські кадри, освітні інновації, прикордонне відомство.

The article is devoted to the analysis of military higher education. This general issue covers the issue of general military training of future specialists of the border detachment. Tasks for the protection and defence of the state border in Ukrainian society are entrusted to the law enforcement structure - the border agency. This departmental structure has a long history of formation and a strong potential for training its own officers due to the functioning of the higher military educational institution of the Border Guard Service - the National Academy. The purpose of general military training of future border guards is analysed, which is the systematic development of knowledge, skills and abilities in relation to the requirements and possibilities of using combat / special equipment; conducting hostilities, performing professional duties in peacetime and special times; on how to fight different types of infections.

The priority task of general military training of future border guards is highlighted: knowledge of general features of modern combat operations. The status of this task is stated by the following facts: the modern historical epoch is characterized by the emergence of many non-systemic phenomena and processes, and this directly affected the general characteristics of modern warfare: high voltage; manoeuvrability; ephemerality; maximum speeds; new methods of combat operations, etc. The following innovations have been identified that can be used in the general military training of border cadets, which allows to devote more time to practice: simulation technologies; Project technologies, technologies of training and seminars, technologies of individual training, coaching. The effectiveness of education will not develop positive dynamics if research and training are not strongly opposed to a particular technology, technique, technique or tool.

Key words: military training, general military education, future officers, educational innovations, frontier department.

УДК 341: 355. 232
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/45.39>

Мішенюк Р.М.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри
загальновійськових дисциплін
Національної академії Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Фундамент національної безпеки України становить синергія таких завдань, як: мінімізація загроз цілісній та суверенній державі, безпека подальшого розвитку та функціонування; інтеграційні процеси у різні союзи, блоки та об'єднання; відбудова демократичного та громадянського суспільства. Для того, щоб впоратися з цією стратегією, слід сформувати міцну політичну систему, забезпечити умови для виконання основних функцій сектором безпеки та оборони, забезпечуючи середовище для якісного навчання офіцерів військових і правоохоронних органів. Актуалізуючи проблему щодо стану підготовки офіцерських кадрів в Україні, варто згадати про рівень стандартів та зміст згаданої підготовки, а також про амбітність на

рівні державного сектору стосовно таких фахівців. Основні проблеми української військової освіти лежать у площині формування нової технологічної та інформаційно-комунікаційної сфери, включеної у світову спільноту, переосмисленні суспільних запитів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Узагальнення аналізу проблеми оновлення та удосконалення змісту військової вищої освіти України можна зустріти у чималій кількості наукових праць у різних галузях: військовій, соціально-філософській, психолого-педагогічній та технічній. Врахування обсягу наукових досліджень з вищезгаданого питання, дає змогу стверджувати про її актуальність і намагання науковців знайти її вирішення. На особливу увагу заслуговують

дослідження наступних науковців: О. Гончаренка [2] – аналіз світового досвіду підготовки фахівця сфери безпеки та оборони; М. Голика [3] (вивчення проблеми військової підготовки в українському суспільстві); М. Нещадима [8] (визначення стратегій розвитку військової підготовки в Україні); В. Ягупова [11] (аналіз гуманітарної підготовки у системі військової освіти) та ін.

Л. Балагур [1], Ю. Дем'янюк [4], О. Діденко [5], О. Луцький [7], В. Полюк [9], К. Тушко [10] є авторами праць щодо підготовки майбутніх офіцерських кадрів для прикордонної служби та багато інших.

Метою статті є узагальнений аналіз застосування педагогічних інновацій у системі загальної військової підготовки майбутніх прикордонників.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Проблематика професійної підготовки фахівців будь-якої галузі є багатифункціональною, оскільки вимагає врахування особливостей сучасних соціальних спільнот, особливості професійного середовища тощо. Професійну підготовку фахівців у секторі безпеки та оборони слід організувати на основі знання законів функціонування певних утворень (військових чи правоохоронних формувань), їх відносної «закритості», змісту професійної діяльності тощо.

Функції щодо охорони та захисту державного кордону в українській спільноті покладено на прикордонну службу. Служба, яка соціальна інституція має тривалу історію становлення та досвід підготовки власних офіцерських кадрів у вищому військовому навчальному закладі прикордонного відомства – Національній академії Держаної прикордонної служби України (далі – НАДПСУ). Академія здійснює підготовку офіцерів оперативного (бакалавр) та тактичного (магістр). Систему фахової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників було розроблено з урахуванням декількох її компонентів: юридичного, гуманітарного та військово-прикордонного. Нині, особливого значення набуває зміст військово-прикордонної підготовки у зв'язку з бойовими діями на території України. Початок війни в Україні у 2014 році був ознаменований величезними втратами людських ресурсів, тому прикордонну військову підготовку було реформовано та модернізовано. Зважаючи на це, нами прийнято рішення проаналізувати стан впровадження педагогічних інновацій у фахову підготовку майбутніх офіцерів-прикордонників. Застосування нововведень слід сприймати як шлях оптимізації та удосконалення змісту відповідного навчання.

Метою загальної військової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників є систематичний розвиток знань, умінь і навичок щодо вимог і можливостей застосування бойової/спеціальної техніки; ведення бойових дій, виконання професійних

обов'язків у мирний та воєнний час; боротьба з різними типами інфекцій.

Основні завдання сучасної загальної військової підготовки майбутніх офіцерів прикордонного відомства полягають у розумінні сутності та особливостей сучасної війни. Значення цього завдання полягає в тому, що сучасному історичному етапу притаманні поява чималої кількості несистемних об'єктів, явищ та процесів, що справляє безпосередній вплив на загальний стан сучасних бойових дій: рівень напруженості; маневреність; максимальні швидкості; оновлені способи ведення війн тощо.

Аналіз зарубіжного досвіду відповідної підготовки має першочергове значення для вдосконалення загальної військової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників, хоча не в усіх країнах за характеристиками, змістом і тривалістю таке навчання можна порівняти з вітчизняною підготовкою у прикордонних відомствах. Низка країн з високими рівнями доходу здійснила адміністративні реформи, що перетворили прикордонну службу на прикордонну поліцію. Українські об'єктивні реалії не дозволяють провести подібну реформу, тому частку результатів зарубіжного досвіду ми не можемо взяти на озброєння.

Зважаючи на такий стан речей, вітчизняними науковцями активно розробляються педагогічні технології, котрі не обов'язково є інноваційними (а децю оновленими), але які можна поєднати із традиційними.

Сучасні освітні концепції вже піддані нині перегляду та переформатуванню, оскільки пандемічні явища з локдаунами, порушення економічної стабільності, системна суспільна трансформація та решта явищ, мають на освіту безпосередній і незворотний вплив.

Відмінною рисою вищої освіти, а особливо військової, є акцент на практичній підготовці майбутніх фахівців. На думку дослідників, саме практика має сформувати для майбутніх прикордонників набір компетенцій із майбутнім змістом: загальних, професійних та специфічних.

Ми визначили наступні інноваційні технології, які необхідно використовувати в загальної військової підготовці курсантів-прикордонників і які дозволять виділити більше часу на практику:

Імітаційне моделювання. Ці технології дають змогу створити квазіпрофесійне середовище для спеціаліста. Моделювання сьогодні сприймається як можливість створити певний об'єкт, модель, аналог. Сучасна наука пропонує для навчальних цілей програмні та непрограмні засоби моделювання, які ми вже детально розбирали в одній із наукових публікацій [6].

Моделювання дозволяє вивчати об'єкти, створюючи середовище зі зв'язками між елементами цього об'єкта. Цінність технології моделювання

полягає у здатності відтворювати поведінкові властивості в просторі та часі, а також уповільнювати або прискорювати процеси для визначення відповідної динаміки. У загальній військовій підготовці моделювання створює додаткові можливості для курсантів прикордонників, а також для науково-педагогічних працівників. Особливістю моделювання є те, що воно може функціонувати як форма навчання для індивідуальної та командної роботи. При цьому моделювання враховує вимоги теорії ігор, оскільки між учасниками процесу відбувається розподіл ролей. Ці учасники моделюють стосунки та обмінюються інформацією. Прикладами використання імітаційного моделювання у загальновійськовій підготовці майбутніх прикордонників є тренажери, моделі місцевості, макети, моделювання випадкових квазіпрофесійних ситуацій охорони та оборони державного кордону.

У зв'язку з євроінтеграційними процесами в Україні вищі військові навчальні заклади отримують різні види підтримки, а саме: тактичні тренажери (симулятори) з використанням зброї з Об'єднаного Королівства, США та Франції. Різноманітні тренажери дозволяють вивчати дії реального противника, відпрацьовувати навички прийняття управлінських рішень, шукати помилки в бойових діях, вивчати функції різних видів озброєння та техніки.

Проектна технологія. Ці технології розвивають критичне мислення, формують систему стійких знань і навичок. Суть технології полягає у створенні різноманітних проектів курсантів-прикордонників. Наприклад, проект про дії прикордонника в ситуації бойових дій на певній ділянці кордону.

Семінари та поглиблення практичної підготовки. Освіта в сучасній українській освіті активно використовується переважно в психолого-педагогічній чи економічній освіті. Однак навчання можна з успіхом використовувати в загальновійськовій підготовці. Особливістю навчання є мінімізація теоретичної частини та максимальне коло практичних завдань квазіпрофесійного спрямування.

Варто відзначити популярний майстер-клас із сучасної техніки, який поєднує в собі елементи численних методів і прийомів – і інтерактивні лекції та тренінги, а також проблемну рольову гру та метапланування. Практикум створює можливості для підвищення професійної загальновійськової майстерності.

Індивідуалізація навчання. З одного боку, ця технологія ускладнює загальну військову підготовку майбутніх прикордонників, оскільки не завжди можливий індивідуальний підхід до кожного курсанта прикордонника, але специфіка окремих питань, як-от В. Загальна тактика, можна розглянути.

Коучинг. Технологія, яка створює численні можливості для підтримки підготовки прикордонних курсантів, оскільки коучинг може бути груповим або індивідуальним. Метою коучингу як освітньої

технології є консультативна підтримка прикордонних курсантів науково-педагогічними працівниками. Іншими словами, коучинг можна розглядати як педагогічне наставництво для підвищення успішності предметів.

Коучинг – це потужна технологія розвитку взаємодії, особлива форма консультації та співпраці. Сучасна спільна педагогіка визнає технологію коучингу для розвитку потенціалу особистості на майбутнє як засіб розширення можливостей особистості для розпізнавання та розкриття своїх інтелектуальних, творчих та інших ресурсів.

Представники науково-педагогічних працівників використовували цей метод наступним чином: вони виступали не як консультанти-консультанти, а як модератори. Коучинг у запропонованому дослідженні виступає як взаємодія між курсантами та викладачами на смисловому рівні. Коучинг позиціонували як нову стратегію поведінки та мислення. Коучинговий процес будовався науково-педагогічними працівниками на чотирьох рівнях: Перший рівень передбачав взаємодію сторін у навчальній діяльності на основі пошуку відповідей на питання «що робити?».—це необхідний початок діяльності, оскільки цілі та завдання поставлені; другий рівень взаємодії включав взаємодію на основі створення нового «інформаційного простору» – формування нових фактів, інформації, інформації – на цьому рівні курсанти усвідомлюють рівень власних знань і перетворюють інформацію на ефективний інструмент; третій рівень взаємодії вимагав за своїм змістом моделювання ситуацій та побудови «нового ділового спілкування» - на цьому рівні курсанти перетворюють знання в навички та усвідомлюють свої здібності, успіхи та потенціал; Четвертий рівень взаємодії передбачав ідентифікацію курсантів із сутністю ділового спілкування та ідентифікацію себе як одного з ключових учасників цього процесу.

Наведений вище перелік не є вичерпним, оскільки вважаємо за доцільне поєднання інноваційних і традиційних освітніх технологій у загальновійськовій підготовці майбутніх прикордонників. Ефективність освіти не розвиватиме позитивної динаміки, якщо дослідження та навчання не будуть категорично протистояти конкретній технології, техніці, техніці чи інструменту.

Висновки. Загалом проблема використання тієї чи іншої інновації в освіті зазвичай є дискусійною. Такий стан речей можна пояснити консерватизмом, що вимагає підвищення рівня професійної майстерності, а на межі – «закритим» характером відомчої структури. Напрямами подальших досліджень може стати проблема розвитку педагогічних і методичних ресурсів для використання інноваційних технологій, формулювання змісту методичних рекомендацій щодо використання технологій у навчальному процесі вищих військових навчальних закладів різного спрямування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Балагур Л. О. Підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників до управління основними підрозділами охорони державного кордону : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Хмельницький, 2015. 227 с.
2. Гончаренко О. Л. Західна парадигма формування особистості військового професіонала (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / Харківс. ун-т Повітряних сил імені Івана Кожедуба. Харків, 2008. 20 с.
3. Голик М. М. Формування вищої військової освіти в Україні (1992-1998 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 20.02.22 «Військова історія» / Нац. ун-т «Львівська політехніка». Львів, 2000. 20 с.
4. Дем'янюк Ю. А. Формування військово-організаторських умінь у майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2010. 20 с.
5. Діденко О. В. Психолого-педагогічні чинники професійного навчання офіцерів управління органів охорони державного кордону. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Вип. 738. Педагогіка та психологія / наук. ред. Руснак І. С. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. С. 37–44.
6. Кошельник І. Сучасні тенденції загально-військової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*, 21(2), 2020 77-86. <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v21i2.421> (дата звернення: 12.01.21)
7. Луцький О. Л. Розвиток управлінської компетентності керівних кадрів Державної прикордонної служби України у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Держ. прикордонна служба України, Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький : [б.в.], 2013. 16 с.
8. Нецадим М. І. Військова освіта України: історія, теорія, методологія, практика : монографія. Київ : Київський університет, 2003. 852 с.
9. Полюк В. С., Дяков С. І. Комплексна методика тактико-спеціальної підготовки майбутніх офіцерів інженерних військ в умовах інноваційних технологій. *Збірник наукових праць № 53. Серія: Педагогічні та психологічні науки* / гол. ред. Романишина Л. М. Хмельницький : Вид-во Нац. академії Держ. прикордон. служби України імені Б. Хмельницького, 2010. С. 80–83.
10. Тушко К. Ю. Особливості професійної діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників та їх взаємодії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. Вип. 67. С. 272–274.
11. Ягупов В. В. Загальнодидактичні основи навчання військовослужбовців строкової служби Збройних Сил України : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. Київ, 2002. 644 с.